

Josep Pla
La inflació alemanya
Cròniques 1923-1924

Pròleg de Josep M. Fradera
Edició de Xavier Pla

Josep Pla

LA INFLACIÓ ALEMANYA

Cròniques a *La Publicitat*
(agost 1923 – març 1924)

Selecció i edició de Xavier Pla
Pròleg de Josep M. Fradera

Edicions Destino

Obra publicada amb el suport del Departament de Cultura

La lectura obre horitzons, iguala oportunitats i construeix una societat millor.

La propietat intel·lectual és clau en la creació de continguts culturals perquè sosté l'ecosistema de qui escriu i de les nostres llibreries.

En comprar aquest llibre contribuïu a mantenir aquest ecosistema viu i en creixement.

A Grup62 agraïm que ens ajudeu a donar suport així a l'autonomia creativa d'autores i autors perquè puguin continuar desenvolupant la seva funció.

Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra. Podeu contactar amb CEDRO a través del web www.conlicencia.com o per telèfon al 91 702 19 70 / 93 272 04 47.

© Hereus de Josep Pla, 2023

© Pel pròleg: Josep Maria Fradera Barceló, 2023

© Per la selecció i l'edició dels textos: Xavier Pla Barbero, 2023

© Columna Edicions, Llibres i Comunicació, S.A.U. / Destino
Av. Diagonal 662-664 – 08034 Barcelona

Primera edició: octubre del 2023

ISBN: 978-84-19734-04-4

Dipòsit legal: B. 15.350-2023

Impressió: Rotoprint

Fotocomposició: Moelmo, S.C.P.

TAULA

XAVIER PLA

Preliminar editorial XI

JOSEP M. FRADERA

Josep Pla a Berlín. Periodisme i literatura en temps
de crisi XVII

LA INFLACIÓ ALEMANYA

[1] Més prussificats que mai	3
[2] A la recerca d'un home fort	6
[3] Colors de la reacció	10
[4] Professors de revolució	14
[5] El perill de la ruptura de la unitat	18
[6] Comparació amb Espanya	21
[7] Fase de descomposició	25
[8] El canceller Stresemann	29
[9] Novetats que presenta Stresemann	32
[10] El fons de la qüestió	36
[11] La vida caòtica	39
[12] Elegia de l'home que va comprar marcs	42
[13] Canvi de decoració	46
[14] No hi ha marcs	50
[15] Comparació amb Rússia	54
[16] La política del passar temps	58
[17] El testament de Bismarck	61
[18] El començament de la derrota	65

[19]	Torneu-nos el bon humor!	69
[20]	Cap esperança, sembla	73
[21]	El comunisme creix, malgrat tot	77
[22]	Plantejament de la política de liquidació	81
[23]	Un viatge al trilió	85
[24]	¿Qui té la culpa?	89
[25]	La liquidació en marxa	93
[26]	Les idees de Paul Lensch	97
[27]	La segona guerra perduda	101
[28]	Sempre més difícil	105
[29]	Alemanya i el feixisme internacional	108
[30]	La capitulació és un fet	112
[31]	Després de la capitulació	115
[32]	Conseqüències de la capitulació	119
[33]	La incògnita de Baviera	122
[34]	Dues classes de reaccionaris a Baviera	126
[35]	La defensa de la República	129
[36]	La incògnita de Saxònia	132
[37]	El moviment separatista del Rin	135
[38]	La interpretació de la crisi	139
[39]	Der Dollar 450.000.000 Mark	143
[40]	El marc bat el ruble	147
[41]	Decadència	151
[42]	La incògnita del partit agrari	154
[43]	¿On és el patriotisme?	158
[44]	Indústria i patriotisme	162
[45]	El nou marc	165
[46]	Grandesa i misèria	168
[47]	Els generals de la decadència	172

[48]	A les palpentes	176
[49]	Una setmana eruptiva	179
[50]	Misèria	184
[51]	El cranc monetari	187
[52]	El moviment separatista renà té el gas que vol França	190
[53]	Del congrés de Berlín al congrés de...?	194
[54]	Entre la barbàrie i la por	198
[55]	La crisi Stresemann núm. 2	202
[56]	Concepcions de món, de tren	206
[57]	La situació general de Renània	210
[58]	El que és exteriorment el separatisme renà	214
[59]	Les causes del moviment separatista renà	218
[60]	El quarter general separatista	222
[61]	La República Renana explicada per Matthes	226
[62]	Converses que hom sent a Lotaríngia	231
[63]	Munic, terra de cops d'estat	234
[64]	Un cop d'estat en una cerveseria	238
[65]	La «kahrificació» d'Alemanya	242
[66]	El sorollós subterrani de Baviera	246
[67]	Coses de Baviera: Hitler (monòleg)	250
[68]	L'Alemanya roja i vençuda	254
[69]	Balanç de la situació Stresemann	258
[70]	El Reichstag i el canceller de l'Imperi concedeixen els poders a Marx, però continua usant-los Von Seeckt	262
[71]	Liquidació del moviment separatista del Rin per raó d'inutilitat	267
[72]	La moneda que circula – 1	271
[73]	La moneda que circula – 2	275

[74]	Negociacions amb França	278
[75]	La caritat internacional	282
[76]	Fires i consideracions	286
[77]	Inflacionistes i antiinflacionistes	290
[78]	Mentre arriben els experts	294
[79]	L'horitzó insegur	298
[80]	El marc fa fer papers ridículs	302
[81]	Reaccionaris contra reaccionaris	306
[82]	L'acumulació de capital	310
[83]	Vitalitat, optimisme	314
[84]	Berlín	318
[85]	La feina dels experts	322
[86]	El marc or-paper	325
[87]	La força de Wotan	328
[88]	La tornada a la legalitat	331
	Índex de noms	335

LA INFLACIÓ ALEMANYA

Cròniques a *La Publicitat*

MÉS PRUSSIFICATS QUE MAI

Berlín, agost.—Tota la vida d'Alemanya està avui posada sota aquest fet: el govern de Kuno, per mantenir la resistència a la conca de la Ruhr, ha fet préstecs enormes als industrials. Amb aquests diners, els industrials han pagat el jornal dels obrers, i així han assegurat la resistència passiva. Aquests préstecs han estat fets a termini, a seixanta, a noranta dies. Ara bé. En el transcurs del termini dels préstecs, els industrials fan baixar el marc. La qual cosa vol dir que quan arriba l'hora de liquidar els préstecs, l'estat rep una quantitat nul·la. I això, no perquè els industrials no tornin rigorosament la quantitat que els deixa l'estat, sinó perquè aquesta quantitat, en el transcurs del termini concedit, ha perdut el seu valor d'adquisició. La quantitat del préstec tenia, fa noranta dies, en el moment de tractar-lo, un valor d'adquisició, posem per cas, de mil, mentre que en el moment de la liquidació amb prou feines té un valor de deu.

Aquesta és la gran troballa de la indústria alemanya. Tota la vida d'Alemanya està influenciada per aquest fet. Jo pago per la meva habitació dos-cents mil marcs al dia. El tracte el vaig fer dilluns passat, és a dir, quan dos-cents mil marcs em costaven dues pessetes. A la fi de la setmana liquidaré el meu compte. Però a la fi de la setmana s'haurà produït un fet extraordinari. El marc haurà baixat. El dissabte, abans de passar comptes amb el propietari del meu hotel, per tenir dos-cents mil marcs, n'hi haurà prou amb una pesseta. De manera que jo hauré dormit tota la setmana a meitat de preu.

El propietari del meu hotel, pel seu cantó, també fa el que pot. Per un cantó tracta el lloguer de la seva casa amb el propietari, el dia primer, i paga el lloguer el dia trenta. Paga, per tant, cinc, deu,

quinze vegades menys del que hauria de pagar, perquè en aquests trenta dies, el marc ha perdut cinc, deu, quinze vegades el preu que tenia el dia primer. Amb el personal de l'hotel, aquest home fa el mateix joc. Tracta el sou dels cambrers el dilluns i els paga el dissabte. En aquest temps, el marc val la meitat, de manera que els cambrers li han donat, gratuïtament, la meitat del seu esforç.

Alemanya es podria comparar avui a una cadena de gent que es roba mútuament. Tothom roba per un cantó i es deixa robar per l'altre. Un viure així seria un viure ideal si es pogués equilibrar el que es pot robar amb el que us poden robar. Però aquest equilibri és impossible. Una gran part dels alemanys pot robar per un valor de deu, però, en canvi, és robada per un valor de cent, de mil.

Després de Viena, la ciutat que hi ha més banquers del món és Berlín. Es troba una banca a cada cantonada. Els bancs només tenen, en realitat, una finestreta oberta, la del canvi de monedes estrangeres. Davant de cada finestreta d'aquestes, hi ha indefectiblement una cua. La gent es proveeix de marcs per les necessitats del dia. Qui amb el seu dòlar, qui amb un bitllet de deu xílins, qui amb un de vint-i-cinc pessetes. L'ideal d'aquesta gent seria canviar un segon abans de comprar qualsevol cosa. El llegidor ja ha comprès que aquesta gent de la cua és la gent veritablement afortunada de Berlín. Aquesta gent compra el marc segons la darrera cotització, i com que el preu de les coses camina més a poc a poc que el preu del marc, resulta que viu quasi de franc. Benaventurat qui pot fer cua a les banques de Berlín!

La gent que pot fer cua té el noranta-nou per cent de possibilitats de robar i només una petita possibilitat d'ésser robada. La gent que no pot fer cua és la que dèiem més amunt: la que pot robar estirant-ho molt per un valor de deu i la que és robada per un valor de cent, de mil. La qual cosa vol dir que si Alemanya és una cadena, hi ha al capdavant de la cadena un ase dels cops.

De la mateixa manera que Huc Stinnes és el tipus de l'alemany que no pot ésser robat, hi ha un tipus genèric d'alemany que no pot deixar d'ésser robat. Aquest tipus genèric és l'home que viu d'un jornal, l'assalariat. L'assalariat és a Alemanya el gran ase dels

cops. L'empleat, l'obrer, tothom que té l'activitat llogada, dona, almenys, la meitat del seu esforç gratuïtament. El llegidor ja ho comprendrà: els jornals s'apugen més lentament que els preus de les coses; els preus de les coses i els jornals estan sempre desequilibrats. Això vol dir que el pressupost d'un assalariat, a Alemanya, està sempre en dèficit i, per tant, que hi ha un marge de guany, sobre la mà d'obra, fantàstic. El joc que hem explicat del propietari de l'hotel amb els seus cambrers és la mateixa vida d'Alemanya, és una cosa completament generalitzada.

Sovint es discuteix, a tot arreu, si a Alemanya hi ha misèria. Diguem-ho clar. A Alemanya, mai els rics havien estat tan rics com ara i els pobres tan pobres com ara. L'obrer alemany, l'empleat alemany, és segurament l'assalariat del món que porta una vida més miserable, estreta i petita. En canvi, el capitalisme alemany ha arribat a un grau d'activitat torbador, fantàstic. Les coses són clares: el sacrifici el fan exclusivament els uns a favor dels altres. I veient sobre el terreny la quantitat i la qualitat d'aquest sacrifici jo m'atreveria a dir que mai Alemanya ha estat tant prusificada com ara. Si no fos el plany de la *Bandera Vermella*, el diari comunista que és l'únic d'Alemanya que diu la veritat, semblaria haver perdut, aquest poble, el sentiment de la moral i de la justícia.

10.08.1923

A LA RECERCA D'UN HOME FORT

Berlín, agost.—Aquest món és ple de contrasentits: Mussolini té la Itàlia plena de feixistes i va cercant els homes amb una llanterna. A Alemanya, els homes cerquen un Mussolini.

Els homes de dreta, ben entès. Busquen un home que els torni el Kàiser, o almenys, el riure de bocafort del Kronprinz. Per ara no troben res. Conspiren, conspiren i no troben res. Parlen, escriuen, es mouen, i el govern, amb gran indignació d'ells, és d'una generositat inacabable. Fan el mateix paper que a França fa l'Acció Francesa. Mengen comunistes, pengem jueus, tenen aspiracions policiaques i estan sempre disposats a morir per la pàtria. Bon ofici, l'ofici de feixista. Poden estar segurs que si no hi haguessin feixistes el món s'aturaria. El que hi ha, però, és que el nacionalisme francès no és més que un aprofitat alumne del nacionalisme alemany. En això, els alemanys van al davant.

En el nacionalisme alemany, com en tota cosa organitzada, hi ha establerta la divisió del treball. Ludendorff és el gran nom, el personatge decoratiu, el prestigi màxim. Adolf Hitler, d'ofici pintor de les coses que es presenten, és l'orador. El capità Ehrhardt és l'home d'acció, el que va al davant. El reverend Traub és l'esperit religiós, l'home que aporta a la restauració de la futura monarquia l'ajut de Luter, convenientment posat en solfa segons el gust dels conservadors d'ara. Al costat d'aquest nom n'hi ha d'altres, com per exemple Neubaner, oficial de Ludendorff, anomenat «la petita excel·lència», o sigui, *die kleine Excellenz*. Però els altres noms no tenen importància, perquè són els que paguen les despeses.

Tota aquesta gent opera principalment a Baviera. Heus aquí els colors polítics del mapa d'Alemanya: Prússia és republicana

i socialista. Baviera és monàrquica. Saxònia és comunista. Això, naturalment, no és pas absolut. Prússia, pel que té d'industrial, és socialista i republicana, però pel que té d'agrícola és kaiserista i nacionalista. A Baviera passa el mateix, i a Saxònia. Però, de la mateixa manera que a Prússia dominen les idees de la fàbrica, a Baviera dominen les del camp. Això s'ha de completar, encara: a Prússia les grans organitzacions capitalistes són tendencialment republicanes i socialistes, mentre que a Baviera són tendencialment nacionalistes i catòliques. Ludendorff, a Berlín, té un esdevenidor petit. Ebert, a Munic, no passa d'ésser un «porc del Nord».

¿Quines possibilitats té aquest moviment? Avui, cap. Tant el moviment nacionalista com el comunista tenen al davant seu forces formidables de contenció. Però demà, ¿qui ho sap?... Si Alemanya s'entesta en la resistència passiva a la Ruhr, pot caure en el caos. Llavors, totes les possibilitats es poden realitzar. Examinant amb una certa atenció les manifestacions nacionalistes es veu que els que dirigeixen el moviment no han pas desaprofitat totes les lliçons d'aquests darrers anys. Es veu clar que el joc dels conservadors és evitar, precisament, l'atac frontal al socialisme i que el seu intent és atacar-lo de flanc. No intentaran pas —si és que les circumstàncies són favorables— fer un cop d'estat en nom del Kàiser, sinó que el faran en nom del poble. Aquesta filigrana de simulació l'està fent actualment Mussolini amb la seva anomenada política del treball.

Les que no es veuen per enlloc són les possibilitats del moviment de trobar un director, un home. S'admeten proposicions, però no acaben d'arribar mai. Ludendorff i el mateix Hindenburg —que té avui el plàcid encàrrec d'inspector dels quarters de la Reichswehr— són homes, en tot cas post-restauracionistes. Primer es necessita un home d'empenta que obri el camí. Després, quan la monarquia sigui tornada, els generals tornaran a ocupar el seu lloc. El seu particularisme dinàstic els lliga de braços. Hitler, ja és una altra cosa. Hitler és un histèric del nacionalisme. És un home sense cap preparació, és un barret de rialles, però té cops potser genials i ataca amb un gran furor,

cosa —el furor— que en aquest moment aquí fa un gran efecte perquè el país està més aviat aplanat i aixafat. Hitler és un orador picant. Usa, generalment, per parlar, el dialecte bavarès, i els seus discursos són plens d'anècdotes contra els jueus, principalment. «S'ha de penjar un jueu», deia no fa poc, «a cada fanal de Munic». A Baviera, país gras i faceciós, aquestes coses agraden més que les pessigolles. Però fa l'efecte que aquest místic del vocabulari i aquest imprudent de la frase —més de la frase que del gest— és un home de massa bona fe per adonar-se tan sols que els homes han de tenir una cosa que s'anomena sentit del ridícul.

El capità Ehrhardt ja és una altra cosa. Ehrhardt és el tipus definit de l'aventurer. Ehrhardt es va fer cèlebre creant amb un escamot de mariners la seva famosa brigada. La brigada ha estat la tarima d'aquest professor de cops d'estat —fins ara— fallits. Aquesta brigada —que avui està dissolta i els seus components formen part de l'exèrcit regular— era una cosa fluctuant. Tan aviat era amb el govern com no. En temps del cop d'estat de Von Kapp, Ehrhardt era amb el famós ex director general d'Agricultura que tingué abans de morir la idea poc feliç de deixar córrer l'arada per la metralladora. Fins fa pocs dies Ehrhardt era a la presó de Leipzig. Avui és ocell de bosc. Ha fugit de la presó. I això sí que no es comprèn. Vull dir que no es comprèn que els socialistes alemanys... siguin tan poc socialistes. Que un pres fugi d'una presó es comprèn arreu del món, menys a Alemanya. No. A Alemanya, on l'organització és una simfonia, un pres ho pot fer tot menys fugir de la presó. ¿Que Ehrhardt a la presó no feia més que podrir pa? És una opinió perfectament subjectiva. Tots els símptomes són que d'Ehrhardt el món en podria tornar a parlar i potser llargament.

Contra tota aquesta gent els socialistes lluiten emprant el ridícul. Noske, socialista, no pas angelical, sinó sanguinari, segons diuen, ha escrit parlant del cop de Von Kapp: «Amb una dotzena de metralladores n'hi va haver prou per fer-ho saltar tot». Però això encara és polèmica, això és serietat. S'empra una altra cosa. Quan els nacionalistes es mouen massa, els diaris so-

cialistes publiquen unes quantes cartes del Kronprinz a les modistes que un dia li feren rodar el cap. Això està bé. Tractar de tu la història és recomanable. Us dic que n'hi ha per llogar-hi cadires!

14.08.1923